

адамларына кеўил қойыў жағдайларының берилиўин көриўимизге болады. Булар яғный қахарманларымыз Турсынбай ҳәм Айдослар өзиниң сүйген ярым деп үйленип атырған, жақсы көрген қызларының өз туўысканы болып шығыў жағдайлары бериледи. Бундай ўақыялардың берилиўи тек бул шығармаларда ғана емес яғный карақалпақ әдебиятында бурыннан бар сүүретлеўлер екенлигин билемиз. Мысалы, Т.Қайыпбергеновтың «Қарақалпақ дәстаны» нда «Маманбий» кітабындағы Аманлықтың өз қарындасы Амангүлге үйлениўи, У.Пыржановтың «Сүүрет» повестиндеги Асқардың Айжамалға болған сезими т.б.

Бундай ўақыялардың карақалпақ әдебиятында берилиўи, әлбетте, бизлердің үрп-әдет дәстүрлеримизге қайшы келетуғын жағдайлар. Бірақ не ушын жазыўшылар бундай ўақыяларды шығармаларында сүүретлейди? Бунда да үлкен мәни бар. Бул арқалы сүүретлеп атырған дәуирин ямаса усындай жағдайларға себепши болған адамлардың образын еле де тереңрек ашып беріў ушын қолланылған. Мысалы, Т.Қайыпбергеновтың романындағы Аманлық образы арқалы қарындасты аға, перзентти эке, ананы перзент таныў мүмкин болмай қалған дәуирдің ашшы ҳақыйқатлығын жеткерип бермекши болған. Ал, У.Пыржанов болса карақалпақ нақыл-мақалларында «Бир күн жәнжел болған үйде қырық күн берекет кетеди» деген нақылға тийкарланған халда болса керек 41-45-жыллардағы урыстың ақыбетлериниң нешше жыллар өтсе де адамлардың турмысына кери тәсириң тийгизип атырғанын: Асқар менен Айжамал образы арқалы береді, яғный олар бир ананың перзентлери. Олар урыс себепли бирин-бири танымастан өседі. Арадан жыллар өтеди. Асқар менен Айжамал танысады ҳәм бири-бирин унатып алады. Соңында олар ҳақыйқатты билип қалады. Бул арқалы жазыўшы өткендеги урысты қаралайды.

А.Бекимбетовтың «Тынымсыз түнлер» повестинде болса Айдос пенен Перийзат ортасындағы мухаббат хәттеки, олар турмыс қурыў ушын той берилип атырған күни Айдостың қарындасына үйленейин деп атырғанын билип қалады. Онда да оған бир сырлы хат арқалы ба-янлайды. Буны жазыўшы былайынша суяретлейди:

Әдебиятлар

1. Бекимбетов А. «Сырлы излер изинен». – Нөкис: 1963, 9-б.
2. Бекимбетов А. «Туўысқанлар», «Қарақалпақстан», 1978, 85-б.
3. Пиржанов У. Ағыс. Гүрринлер. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1981.
4. Сағдуллаева Ж. (Қарақалпақ повестьлеринде стильлик изленислер (1980-жыллар повестьлери мысалында). – Нөкис: 2010, 114-б.
5. Сейтбеков А. «К.Рахманов дәретіўшилигинде эпикалық ҳәм драмалық шығармалардың синтези». 2020.
6. Тавалдиева Г. Шукур Холмирзаев ҳикояларида вокеликни бадий идрок этиш принциплари.: Филол. фан. номз. ... дис. автореф. – Т.:
7. Тәжибаев М. «Қанхор ким». – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1992.
8. Зиёдуллаева Н.Ш. Ўзбек адабиётшунослигида иждокор биографиясини ўрганиш муаммолари (А.Қаххор ҳаёти ва ижоди асосида): Филол. фан. номз. ... дис. автореф. – Т.: 2000. 18-б.

РЕЗЮМЕ. Мақолада қарақалпақ адабиёти детективларидағы ҳаракатланувчи сюжетлар илмий нуктаи назардан таҳлил ва тадқиқ этилган. Мақолада атоқли қарақалпақ ёзувчилари А.Бекимбетов, Ш.Сейтов ва У.Пиржановнинг ҳикоялари тадқиқот марказида бўлди.

РЕЗЮМЕ. В статье с научной точки зрения анализируются и исследуются движущиеся сюжеты в детективных романах. В статье в центре исследования оказались рассказы известных каракалпакских писателей А.Бекимбетова, Ш.Сейтова и У.Пиржанова.

SUMMARY. The article analyzes and explores moving plots in detective novels from a scientific point of view. The article focuses on the stories of famous Karakalpak writers A.Bekimbetov, Sh.Seytov and U.Pirzhanov.

QARAQALPAQ JUWAP AYTISLARINIŇ JANRLIQ HÁM KÓRKEMLIK ÓZGESHELİKLERI

B.Bazarbaeva – magistrant

Ўзбекистон Республикасыдағы Мамлекетлик педагогикалық институты

Tayanch soʻzlar: folklor, “aytishuv”, ijodkorlik, badiiylik, janrlik xususiyatlari.

Ключевые слова: фольклор, «Айтис», творчество, художественный, жанровые особенности.

Key words: folklore, "aytis", creativity, artistry, genre features.

Ádebiyat tarawı júdá bay ruwxıy madeniy adebiy gaziye bolıp tabıladı. Hár bir xalıqtıń millet bolıp qalıplesiwinde materiallıq, ekonomikalıq salt-dástúr jáne de ádebiy-ruwxıy dóretiwshiligi menen basqa xalıqlardan ózgeshele-nip turadı. Qaraqalpaqlarda eń áyyemgi dáwirlerden milliy

«Айдос, сен ақылыңа кел, ақмақ болма. Үйленип атырған қызың өзиниң туўысқан қарындасың-ғой. Ақыр, сенде Камалдың баласысаң. Инанбасаң анаңнан сора?»-деп жазылған болады» [8:85]

Бул шығармада тек өзиниң хәзлигин ойлайтуғын турмысқа жеңил көз-қарас пенен қарайтуғын, ана деген атқа дақ түсирип жүрген айырым ҳаял-қызларымыздың образын ашып бермекши болған. Шығармада Ай-достың анасы Арыўхан өзиниң күйеуі бола тура екин-ши биреў менен яғный Камал Муканов пенен ерли-зайыптай болып бирге жасайды. Айдос үйленейин деп атырған қыз усы-Камалдың қызы. Анасы Арыўхан Ай-достың да әкеси Камал екенлигин жасырып еки жастың турмыс қурыўына мүмкиншилиқ жаратады. Бул арқалы ол Камал Муканов пенен барыс-келис қатнасығын елел де күшейтүүди ҳәм бул этирапындағы адамларда хеш қандай гүман туўдырмайды деп исенеди. Бул жолда айлаған ҳәрекетлеринен қайтпайды.

Автор шығарманың соңында турмыста ашылмай-туғын қылмыс ҳәм әшқараланбайтуғын сыр қалмай-туғынын айта келип, бул еки жастың бахытсыз болыўына ананың ойсызлығы, женилтеклиги, өмирге жеңил көз-қарас пенен қараўы себеп болады деп уқтырмақшы болады.

М.Тәжибаевтың «Қанхор ким» повестинде болса жазыўшы өзиниң жақын адамларына кеўил қойыўын сүүретлеў арқалы биз жоқарыда сөз еткен У.Пыржановтың «Сүүрет» повестиндеги сюжетлер яғный Асқар менен Айжамал образлары арқалы өткен-деги 41-45-жыллардағы урысты қаралаған болса тап сол сюжетлер «Қанхор ким» повестинде де сөз етиледі. Бул арқалы М.Тәжибаевта еки жастың бахытсыз болыўына урыс себепши болғанлығын айтпақшы болады.

Демек бул образлардың, сюжетлердің шығармадан шығармаға өтип жүриўи бул жазыўшылардың шығармаларында әпиўайы тәкирарланыў емес, ал поэтикалық усыл болып табылады. Солай етип жазыўшылар шығармаларында бир-бирине көшип жүретуғын айырым образлар, сюжетлер жазыўшы шеберлигин үйрениўде, оның идеялық позициясын белгилеўде, жазыўшы стилин анықлаўда айрықша хызмет атқарады.

folklorımızdın biybaha baylıǵı bolıp xızmet etip kelmekte.

Házirgi dáwirde folklorlıq dóretpelerdi jańasha kóz qarastan úyreniwge ayırıqsha itibar berilmekte. Olardı tereńnen izlegen sayın jańa mazmun, estetikalıq hám ruwxıy baylıq arta beredi. Ránbá-reń kórkem súwretlewler hár qıylı kóz-qaraslar, neshe muń jıllardan berli jasap kiyatırǵan xalıqtıń tili, ishki dúnyasın bayıtadı. Xalqımız bárshe tuwısqan túrkiy xalıqlar qatarında óziniń tariyxın, bay ádebiy miyrasları folklorı, milliy qádiriyaqların tereńnen úyreniwge olardaǵı ata-babalar ruwxın qásterlep keleshek-áwladlarǵa aydın párawan baxıtlı zamandı qásterlewge, jaratıwǵa umılmaqta.

Folklor shıǵarmalarǵa tán ayırıqsha belgilerdi orıs ilimpazı A.N.Vasilevskiy “Hár bir folklorlıq dóretpelerdiń ózinshelek ayırmashılıqları boladı. Negizinde biz eń aldın menen folklorı sinkretikalıq iskusstvo (óner) dep qarawımız shárt. Onıń (folklorıń) boyında xalıqtıń salt-dástúri, turmısı, teatrı, sóz nama jáne hárqıylı formada ayılatuǵın qosıqlar óneri atqarılıwı bir-birinen daralanbay, bir tutas túrinde kórinedi”-degen edi. Demek bul ádebiyatqa tiykarlansaq folklorı aytıs janrı improvizaciyaqlı usıllar menen dóretiliwi hám atqarılıwı kózge taslanadı. Atqarıwshı improvizator bolmasa, ol aytısqa juwap qaytaralmawı múmkin. Bul kórkem ádebiy qubılıs tayarlıqsız suwırıp salıw, házir juwaplı, tókpe talant, tábiyǵıy talanttıń sol zamatta tuwılıwı, sóz tapqırılıǵı qásiyetlerine iye boladı.”

Kórkem awızeki dóretpeler: Naqıl maqal, terme-tolǵaw, dástan, xalıq qosıqları ruwxıy azıq bolıp áwladtan-áwladqa jetip kiyatırǵan bay ruwxıy ǵáziyne bolıp tabıladı. Bul dóretpeler ádebiyatshı alımlar tárpinen jıraw-baqısı, ertekshiler, áńgimeshiler, shejireshilerden, laqı-lapǵóylerden jıynalıp baspasózde járiyalanıp basım kópshilik janrlar haqqında baha berilip, arnawlı ilimiy jumıslar alıp barıldı. Usınday ruwxıy bay ǵaziyemizdın ishinde óz aldına janrlıq túrge iye bolǵan aytıslar ádebiyattanıw iliminde bir qansha úyreniliw jumısları alıp barılǵan.

Qaraqalpaq folklorı úlgerileri hár tárepleme izertlew obyektinde bir qanshaları izertlendi. Sonıń ishinde aytıslarda izertlendi. Qaraqalpaq folklorınıń 20 tomıqtıń XII tomında, K.Allambergenovtıń “Qaraqalpaq ádebiyatında aytıs”, Q.Ayimbetovtıń “Xalıq danalıǵı”nda úlgeriler berildi.

Aytıslar óz dóretilwshilerine iye kórkem ádebiy janr. Onıń atqarıwshıları aytıstıń túrlerine qaray ayırıqshalanadı. Mısalı qız-jigitler aytısı, sheshenler aytısı, jumbaq aytısları jigit-qızlar hám baqsılar, sheshenler arasında duwtar yamasa awızeki túrde xat arqalı da aytısqan. Aytıslar insan ómirindegi toy-mereke, xalıq bayramları, geshteklerde hámde xalıq ózi de shólkemlestiriwi de múmkin. Bul jırlar xalıq folklorınıń ishinde úlken orın iyeleytuǵın belgili janr. Xalqımız onı ásirler boyı atadan-balaǵa miyras etip qaldırıp, toyn hám basqa da jıynların sonıń menen atqarǵan. Ol awızdan-awızǵa, áwladtan-áwladqa kóship, óz boyına salıstırıw, teńew, epitet qusaǵan kóp ǵana kórkem súwretlew quralları jámlengen. Sonıqtan olar kóbinese, awızsha aytıwǵa qolay, tili jeńil, tez yadta qalatuǵın, tásirshen tayın qatarlar bolıp keledi. Kórkemlew quralları súwretlew bizge túrkiy xalıqları menen tikkeley baylanıslılıǵı sezemiz. Sebebi kóplegen insanlar meshit, medreselerde óz bilimін arttırıp diniy dúnyalıq bilimderdi aladı. Sonıń menen qatar aytıslardıń qaysı túrin alıp qarasań da tereń mazmunlı shıǵarmalar ekenligin kóremiz.

Juwap aytıslarınıń jáne bir kózge taslanatuǵın jeri waqıyaǵa baylanıslı kórkemlew quralları kóplep tabıladı. Aytıstıń ideyalıq baǵıtı hár qıylı hádiyselerge baylanıslı bolıp kele beredi. Onı kórkem qatarǵa sıydırıp aytısı baslaydı. Aytısıwshı adam geyde sol subyekt yaki predmetti tikkeley aytpay qaytadan basqasha atap, astarlı túrde juwap qaytaradı:

Qız: - Eliw menen qırıq bes ,
On bes penen eń kelemes.
Ǵarrı: Asıqqan menen jete almassań,
Arzan baha gawharımdı,
Qimbat bahaǵa sata almassań.

Bul úzindilerde kórkem súwretlew qurallarınıń mazmunǵ say tańlanıp qollanıwında heshqanday stillik ersilik sezilmeydi, kerisinshe olarda stillik sıpatlıma obrazlı súwretlew berip turǵan hárqanday troplıq semantikalıq stillik belgilerge, qosımsha ekspressiyaǵa iye sóz hám sóz mánileriniń sóz dizbekleri menen ǵaplerdiń estetikalıq talaplarǵa say qollanıw turǵanın seziwge boladı.

Juwap aytısarınıń basqa aytıstardan janrıq ózgesheligi aytıstıń ideyalıq baǵıtı hár qıylı hádiyselerge baylanıslı bolıp kele beredi. Tábiyiy qubılıslar hárqıylı waqıya predmet arqalı insan ómirindegi waqıtlardı aytıwshı miyinde ideyasın jetilistirip kórkem qurallardan paydalanıp, improvizatorlıq qábiletin iske salıwı kerek boladı. Sol waqıttaǵı waqıya yaki hádiyse adamlardıń minez-qulqına baylanıslı sózlerdi tásirshenlik penen jetkeredi hám qarsılasına oy saladı. Bunnan biz mániniń tereńde turǵanlıǵın kóriwimizge boladı. Juwap aytısları forması hám mazmunı jaǵınan basqa aytıslardan ózgeshelinip turadı. Shayırlar aytısı tek ǵana eki adam arqalı aytıssa, jumbaq hám juwap aytıslarında jekke yamasa qız-jigitler toparları arqalı aytısa. Usıǵan baylanıslı ilimpazlar juwap aytısın birneshe túrlerge bólip qaraydı.

Q.Ayimbetov óziniń “Qaraqalpaq folklorı” kitabında Juwaptı úsh túrge bólip qaraydı: “Juwap úsh túrli boladı: jay juwap, ruxasat juwap, aytıs juwapı. Jay juwaplar tek sóz arasında naqıl sóz tásirinde ushırasıp otıradı.

Al, ruxsat beriw juwapı qızlardıń ústine jigitler kelse, yaki otırǵan jigitlerdiń ústine qızlar kels, sońǵı kelgenler keterde ruxsat soraydı. Ruxsat poetikalıq sóz benen beriliwi tiyis. Geybir jaǵdaylarda eki tárep ruxsattı jırawdan soraytuǵın jaǵdaylarda boladı” [2:121]. Mısalı tómendegi ruxsat soraw aytısında. Bir otırıpada qızlardıń jeńgesi jigitlerden juwap sorarda qápelimde sózden tubalanıp qalıptı. Bunnan paydalanǵan jigitler qızlarǵa:

- Aqıy, aqıy, aqıy qızlar,
Oramalǵa saqıy qızlar,
Jeńgesi joq, jetim qızlar.
Juwapım joq, ketiń qızlar, -depti
Bunı esitken qızlardıń ishinen juwapım birewi jıldam ǵana:

-Tórde otırǵan tórt aǵam,
Tórtewi de jan aǵam,
Juwapıńdı bermeseń,
Jan qaltańa sal aǵam,-

Dep juwap urıp, jigitlerden ketiwge ruxsat alıptı.

Al, professor K.Allambergenov bolsa, óziniń “Qaraqalpaq ádebiyatında aytıs” kitabında juwap aytısların tomendegishe kórsetedi:

“Bul juwap aytıslar janrlıq jaqtan usınday kóp túrlilikke iye. Janrlıq jaqtan olardı. Tómendegishe úsh túrge bóliwge boladı:

- 1) Qız benen jigitin jaydarı aytısı
- 2) Qız benen jigitin jumbaq aytısı
- 3) Shayır jigitler menen qızlardıń aytısı.” [3] -dep keltirip ótedi.

Qaraqalpaq aytısların ótkende kásip etip alǵan juwapıy qız-jigitler bolǵan. Olar xalıq arasında tanıqlı bolǵan. “Mexter qız”, “Xiywalı qız”, “Maqsım qız” sıyaqlı tanımalı insanlar bolǵan. Q.Ayimbetov óziniń “Qaraqalpaq folklorı” kitabında keltirip ótedi: “Qız-jigitlerdiń poetikalıq aytısı, juwap aytısıw bolıp atalıp, ótken zamanları juwap aytısıwdı kásip qılıp júrgen ayırım sheshen, goshshaq, jigitler dilwar qızlar bolǵan...” [2]

Mısalı:

Bir kúni qarekeńniń sózge sheshen Qaliyla degen jigit bir jerge baratıwın bolıp, otırıpadaǵı qızlardan juwap soraptı. Sonda bir qız oǵan:

-Bir úyde otırsań jay alıp,
Qaytarsań juwaptan pay alıp,-depti.
Sonda Qalıyla:

-Qız degen bes kúnlik dáwranda patshadan kem
bolmaydı. Patshadan hámir bolsa, puqarağa ne turıs. Bizge
ruxsat etińiz, juwap bere qoyayıq,-depti.

Sonda qız : Sonda Qalıyla:
-Sarı gúlden gúl bola ma,
-Sarı gúldey gúl boladı,

Qızıl gúller turganda?
Basında dánesi bolsa,
Sarı shımshıqtan búlbúl bola ma,
Qızdan da patsha boladı,
Búlbúller sayrap turganda?
Basında jıǵası bolsa,-depti.

Qızdan patsha bola ma,
Sizlerdey azamat turganda?

Bunday misallar úlgilerin kóplep ushıratamız. Olardaǵı
social- turmıshlıq máseleler kórkem sózdıń qúdireti menen
ájayıp klassikalıq úlgilerdi jaratıp ketkenin kóremiz.

Folklorıdaǵı juwap aytısılar naqıl maqallar menen qosa
jumbaqlardan paydalanadı. Olar jumbaqtan ózgesheligi
jumbaq ta qısqa tujırmılı aytılsa, jumbaq aytısılar qız-jigit,
qız jeńeler arasında uzaq waqt dawamında poetikalıq qosıq
qatarlarına uyqasıp kele beredi. "Merekeni uzaqqa sozıp
aytısqısı kelgen jigitlerden ketiwge ruxsat soraganda
juwaptı jumbaq qılıp beredi." [2:121] Misalı:

Jigit: -Suw saǵası ne bolar?
Sóz saǵası ne bolar?
Jol saǵası ne bolar?
Bunıń mánisi sheshilse,
Qudashalar, qalay bolar?

Qız: Suw saǵası bulaq bolar,
Sóz saǵası tuyaq bolar,
Jol saǵası tuyaq bolar,
Bul juwaptıń mánisi,
Túsinseniz, quda bala usı bolar.

Juwap aytısılarınń ishinde eń ózgeshellikke iye aytıstıń
túri tımsal aytısı bolıp keledi. Bul bir ǵana aytısıwshınıń
oyın janlandırıw arqalı tımsallap jetkerip beriw. Aytayın
degen maqseti basqa birewdiń tilinen jetilistirilip
improvizatsiya menen atqarılatuǵın túri bolıp tabıladı

Misalı: Orazsha jıawdıń óz sazı menen aytısı
Orazsha jıraw:

Sazım men taslayman seni, deymen,
Dúnyaǵa talay jaqsı keldi, deymen.
Adam joq dúnyanı tamamlagan.á
Bári de demi jetip, aqırı ketken,
Isleyin aqirettiń endi ǵamın,
Qasima endi qaytıp kelme, deymen.

Saz:

-Aytasań taslamayman dep meni nege?
Kirgizdiń talay meni jıyın-merekege,
Otızdıń otırısı dep ot basında,
Súyeneriń bolǵanıń jamanbedi?
Aytewir otızdı da jas kóreseń,
Er jigit qartaymas eliwde de.

Juwapqlap aytqanda, joqarılardaǵılardı esapqa alıp
otırıp, juwap aytısılarınń kórkemlik hám janlıq
ózgesheliklerine misallar keltirip óttik. Olar aytısıw
ózgesheligi, atqarılıwı tematikalıq táreplerinen de óz
ishinde bir qansha túrlerge ajırılıp turadı. Folklorıń basqa
úlgilerin qollanǵan halda óz kórkemligin bayıtıp, poetikalıq
sóz marjanların dúzip keledi.

Ádebiyatlar

1. Қарақалпақ фольклоры. Коп томлық. –Нөкіс: «ИЛИМ», 2015, 94-том.
2. Айымбетов Қ. Қарақалпақ фольклоры. –Нөкіс: «Қарақалпақстан», 1977, 120-б.
3. Алламбергенов К. Қарақалпақ әдебиятында айтыс -Нөкіс: «Қарақалпақстан», 1989.

РЕЗЮМЕ. Мақоллада қарақалпақ фольклорының ең бой нәмуналарында бірі айтышлардың жанрлық ва бәдіи хоссалары таққосланған
holda organılған.

РЕЗЮМЕ. В статье исследуются жанровые и художественные особенности джувап айтыс одного из богатейших образцов
каракалпакского народа.

SUMMARY. In the article, one of the richest samples of the Karakalpak people, the genre and artistic features of juwap aytis are
studied.

OMAR SHAYÍR DÓRETIWSHILIGINDE HAYAL - QÍZLAR TEMASÍ

B.A.Davletov - filologiya ilimleriniń kandidatu, docent
Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutu

Tayanch so 'zlar: sh'er, xotin-qizlar, xulq-atvor, go'zallik, variant, ta'rif, badiylik, mahorat.

Ключевые слова: поэзия, женщина, отношение, красота, вариант, тариф, художественность, мастерство.

Key words: poetry, women, attitude, beauty, option, tariff, artistry, skill.

XIX ásir aqırı XX ásir basındaǵı qaraqalpaq
ádebiyatınıń belgili shayırlarınıń biri Omar Súyirbek ulı
bolıp esaplanadı. Ol qaraqalpaq poeziyasın Watan teması,
hayal - qızlar teması, tariyxıy, didaktikalıq, yumor-satiralıq
hám t.b. sıyaqlı temadaǵı shıǵarmaları menen bayıttı. Usı
tárepinen poeziyalıq shıǵarmaları tematikasınıń hár túrliligi
hám kórkemligi menen basqa xalıq shayırlarınıń
poeziyasınan ózgeshelenip turadı.

Omar shayırdıń dóretiwshiligi boyınsha f.i.d. A.Pirnazarov
izertlew jumısların júrgizgen. Ilimpaz Omar shayırdıń ómiri
hám dóretiwshiligi, poeziyasınıń ózine tán ózgeshelikleri
boyınsha monografiyalar járiyalaǵan [1]. Omar shayırdıń
dóretiwshilik jolı boyınsha A.Paxratdinovtıń sabaqlıǵında
sholiw jasalǵan [2]. Shayırdıń shıǵarmalarınń ideyalıq-
tematikalıq baǵdarların hár qıylı tematikalarda óz aldına
izertlew, obraz jaratıwdıǵı stillik ózgesheliklerin úyreniw,
qosıqlarınıń janrlıq belgilerine qarap tallaw, búgingi kún
kózqarasınan baha beriw áhmiyetli máselelerdiń biri.

Omar shayırdıń dóretiwshiliginde kópshilik qosıqları
hayal-qızlar temasına arnalǵan. Bulardan «Periyat»,
«Qızlar», «Sáliyma», «Biybijan», «Biybigúl», «Gúlbazar»,
«Aybiyke», «Baǵdagúl», «Birge júsem qızlar bilen» t.b.
sıyaqlı qosıqlarında ózi jasaǵan dáwirdegi hayal-qızlar

táǵdiri, olardıń sulıwlıǵı, júris-turısı, iybeliligi, minez-qulqı,
aqlı-parasatı, ádep-ikramlılıǵı t.b. jaqsı pazıyetleri sú-
wretlengen. Qosıqlarınıń atamasınan málim bolǵanıday,
kópshilik qosıqları hayal-qızlardıń ismi menen ataladı.

«Gúlbazar» atlı qosıǵınıń eki variantı bolıp, hár birinde
qızdıń gózzallıǵı, ashıqlardı kúydiretuǵın húsni jamalı,
oǵan saykes adamlardıń pikirin aytıp-aq túsiretuǵın
túsimpazlıǵı, aqıllılıǵı, hátteki shayırdıń kópshilik qatarı
ózi de Gúlbazardı alıwǵa qushtarlıǵı jırlanǵan:

Gúlbazar gúl kibi júzlerin seniń,
Aqılmıdı alarsań kórgende meniń,
Aman bolsa, endi dúnyada denim,
Seniń menen sóylesermen, Gúlbazar. [3:71].

«Gúlayım» qosıǵınıń da eki variantı bolıp, bul qosıq ta
mazmunı jaǵınan «Gúlbazar» qosıǵına únles keledi.
Qosıqtıń birinshi variantında ayday júzli, sheker yańlı sózli,
kózin súzip, qasın qaqqan, ashıqlardıń janın alǵan
Gúlayımǵa Aytannıń Aytımbet atlı balasınıń úylenbekshi
bolıp júrgenligi sóz etiledi. Al, ekinshi variantında qızdıń
gózzallıǵı, jaqsı minez-xulqı, tereń oy - pikirli, aqıllılıǵı
táriplenedi. Misalı:

Shiyrinnen sheker sózi bar,
Aydan appaq júzi bar,